

Анализ на потенциала за растеж на секторите от реалната икономика в България

1. Развитие и перспективи

Настоящият анализ представя информация за развитието на Българската икономика по отрасли. Целта е да се идентифицират секторите, които са били водещи през последните години и които имат евентуален потенциал за развитие¹.

Подобни изследвания са правени от Министерство на икономиката, енергетиката и туризма (МИЕТ) и принадлежащата към него Българска агенция за инвестиции (БАИ) с цел да се идентифицират секторите с инвестиционен потенциал. В първият анализ², икономиката е разгледана в няколко измерения – сегментация по индустрии, продукция и стокообмен. Промислеността е разделена на 4 групи – разчитаща на природни ресурси, на евтина работна ръка, на иновации и такава с висока капиталова интензивност. Според изследването, секторите в България зависещи от евтина работна ръка и от природни ресурси все още имат висок дял от добавената стойност. Българската икономика е специализирана в тези сектори, но се наблюдава ясна тенденция на отстъпване от тях и силно развитие в сектори, които зависят от иновации. Същевременно се наблюдава нарастване на инвестициите в отраслите с висока капиталова интензивност и тези, свързани с иновации.

В групата на секторите, разчитащи на природни ресурси значителни инвестиции има в производство на стъкло, цимент, химическа промишленост и цветна металургия, което води до нарастване на производителността в тези сектори. В отраслите, които зависят от иновации, развитие се наблюдава в производство на изчислителна техника, електронни компоненти и медицинско оборудване. Износът на високотехнологични продукти все още има малък дял, но е конкурентен на световните пазари, като бележи ръст дори и по време на кризата. Като приоритетни области анализът на МИЕТ откроява информационните технологии, еко-технологиите и здравните иновации.

---

¹ Анализът бе разработен съвместно между отделите на д-я Икономически анализи и прогнози, с участието на г-ца Снежана Златинова, като част от нейният летен стаж в Министерство на Финансите и подготвителната ѝ работа по Capstone Paper в магистърската ѝ програма към Harvard Business School, във връзка с който бе ползвана информационната база данни Амадус.

² „Българската икономика - състояние и стратегия за развитие” - Икономическа стратегия на МИЕТ http://www.mee.government.bg/ind/doc_invest/Bg.econ02.07.2010.pdf

В секторната стратегия за привличане на инвестиции в България³, представена от МИЕТ през май 2011 са идентифицирани райони и клъстери⁴ с потенциал за развитие. Като водещи сектори за привличане на инвестиции са определени електроника и електротехника, ИКТ, аутсорсинг, земеделие и храни, транспортно оборудване и машиностроене, здравеопазване и фармацевтика, химическа промишленост.

За разлика от предходните изследвания, настоящият анализ залага на по-детайлна дезагрегация на секторите до четвъртия знак по класификацията на икономическите дейности.

В първата част от анализа е разгледано влиянието на кризата от 2008-2010 г. върху отделните сектори на база индекс на продукцията и оборота.

Във втората част от анализа се разглеждат доходността, производителността и растежът на оборота на фирмите групирани по отрасли. Използвана е информация за финансовите показатели на фирмено ниво като фирмите са групирани по отрасли и са изчислени средните им финансови показатели. Всеки от отраслите е съпоставен спрямо останалите и са идентифицирани тези, които се представят най-добре на национално ниво, както и спрямо средното за ЕС. За целта са използвани данни от базата Амадеус⁵ за 2009 г. (последната, за която има пълна информация) и обхващат български компании с оборот 70млрд. лв. Това представлява около 70% от общото производство в икономиката според данните от националните сметки. Данните за производителността на труда са от 2008 г. и са с източник Евростат⁶. Освен идентифициране на най-печелившите отрасли и тези с най-висока производителност на труда спрямо ЕС-27, е направена и карта, съдържаща сектори в най-високия квартал по марж на печалбата⁷, растеж и възвръщаемост на капитала. Тества се хипотезата дали има растеж на заетостта в продуктивните сектори.

В част трета, също с данни от Евростат, са разгледани секторите с най-много инвестиции в материални активи и е проверена хипотезата дали инвестициите са насочени към секторите с висок марж на печалба.

Четвъртата част е съсредоточена върху конкурентоспособността на Българския износ. Използвани са данни за 2009 г. от статистическата база данни за стокова търговия на Организацията на обединените нации⁸. Разгледани са продуктите с най-голям дял от световния износ и стойност на износа. Отново е направена карта, показваща продукти, класирани в най-горния квартал по износ на страната

---

³ [Секторна стратегия за привличане на инвестиции в България](#) Тази стратегия е изготвена съвместно с изследване на клъстерите в България подготвено от Центърът за икономически Стратегии и конкурентоспособност към Софийския университет (<http://economicstrategy.net>)

⁴ Клъстер е географски близка група от компании, сдружени в определена сфера, и обединени от сходства и взаимни допълнения - *Майкъл Е. Портър*

⁵ <http://bvdinfo.com/Products/Company-Information/International/AMADEUS.aspx>

⁶ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/european_business/data/database

⁷ Маржът на печалбата се изчислява по формулата:

$$\text{margin} = \frac{\text{Profit}}{\text{Revenue}} = \frac{\text{Net Income}}{\text{Revenue}}$$

⁸ <http://comtrade.un.org/db/dqBasicQuery.aspx>

през 2009г., 5 годишен темп на растеж, дял от световния износ, растеж на дела от световния износ и Баласа индекс⁹.

В заключението е направено обобщение кои са секторите с перспективи за развитие.

2. Влияние на кризата върху икономическите сектори

Производството в отделните сектори беше засегнато в различна степен от световната икономическа криза в периода 2008-2010 г. Промисленото производство достигна най-ниското си ниво през третото тримесечие на 2009 г., като отбеляза спад от 21.6% спрямо пика си през 2008 г. Впоследствие започна възстановяване, като ръстът през първото тримесечие на 2011 г. достига 8.4% спрямо дъното на кризата. Наблюдават се сектори от промисленото производство, които се представят много добре по време на кризата, като са регистрирали положителен растеж. Това са предимно високотехнологични производства като производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти, производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон, производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета. В тази група е и добивът на метални руди и производството на тютюневи изделия.

Услугите са повлияни най-слабо от кризата като спадът при тях започва по-късно и достига 10.6% (измерено чрез оборота). Възстановяването започва през първото тримесечие на 2010 г., като нарастването в сектора достига 14.6%, измерено от най-ниското си ниво до сега. Отраслите в този сектор, които не са били повлияни от икономическата криза и отчитат положителен растеж за периода 2008-2011 г., са информационните услуги (обработка на данни, хостинг и подобни дейности; web-портали и други информационни услуги), дейности в областта на информационните технологии, производство на филми и телевизионни предавания, звукозапис и музика, дейности, свързани с туризма (туристическа агентска и операторска дейност; други дейности, свързани с пътувания и резервации), дейности по наемане и предоставяне на работна сила, административни офис дейности и друго спомагателно обслужване на стопанската дейност.

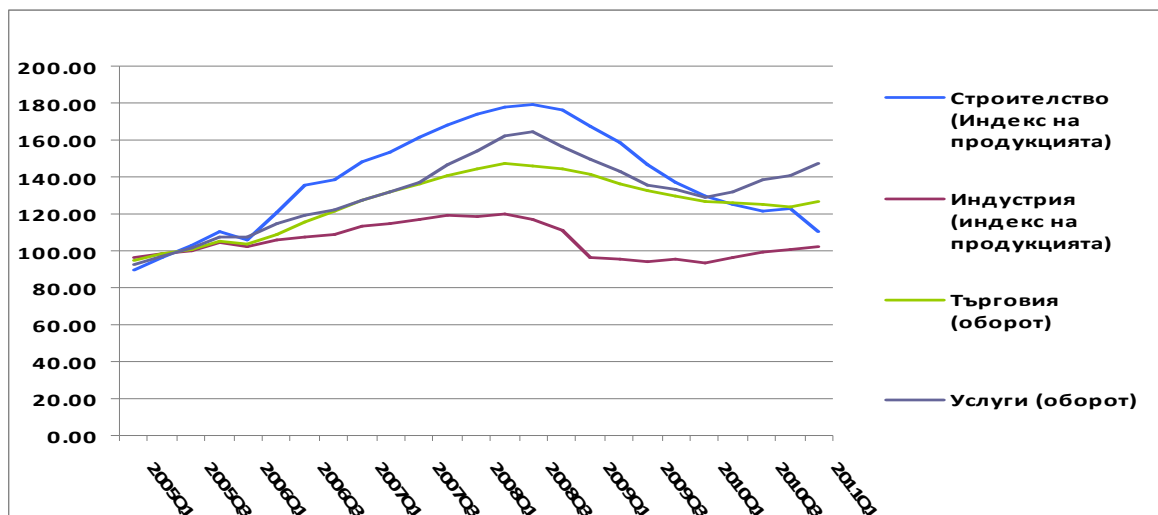
В търговията спадът спрямо предкризисните нива е 15.9%, но през последното тримесечие започва да се наблюдава възстановяване, като ръстът спрямо най-ниското ниво (четвъртото тримесечие на 2010 г.) е 2,4%.

Строителството достига своя пик през второто тримесечие на 2008 г., като оттогава насам започва да се понижава. Тенденцията на спад още не се е пречупила и до момента той достига 37.9% спрямо предкризисното си равнище.

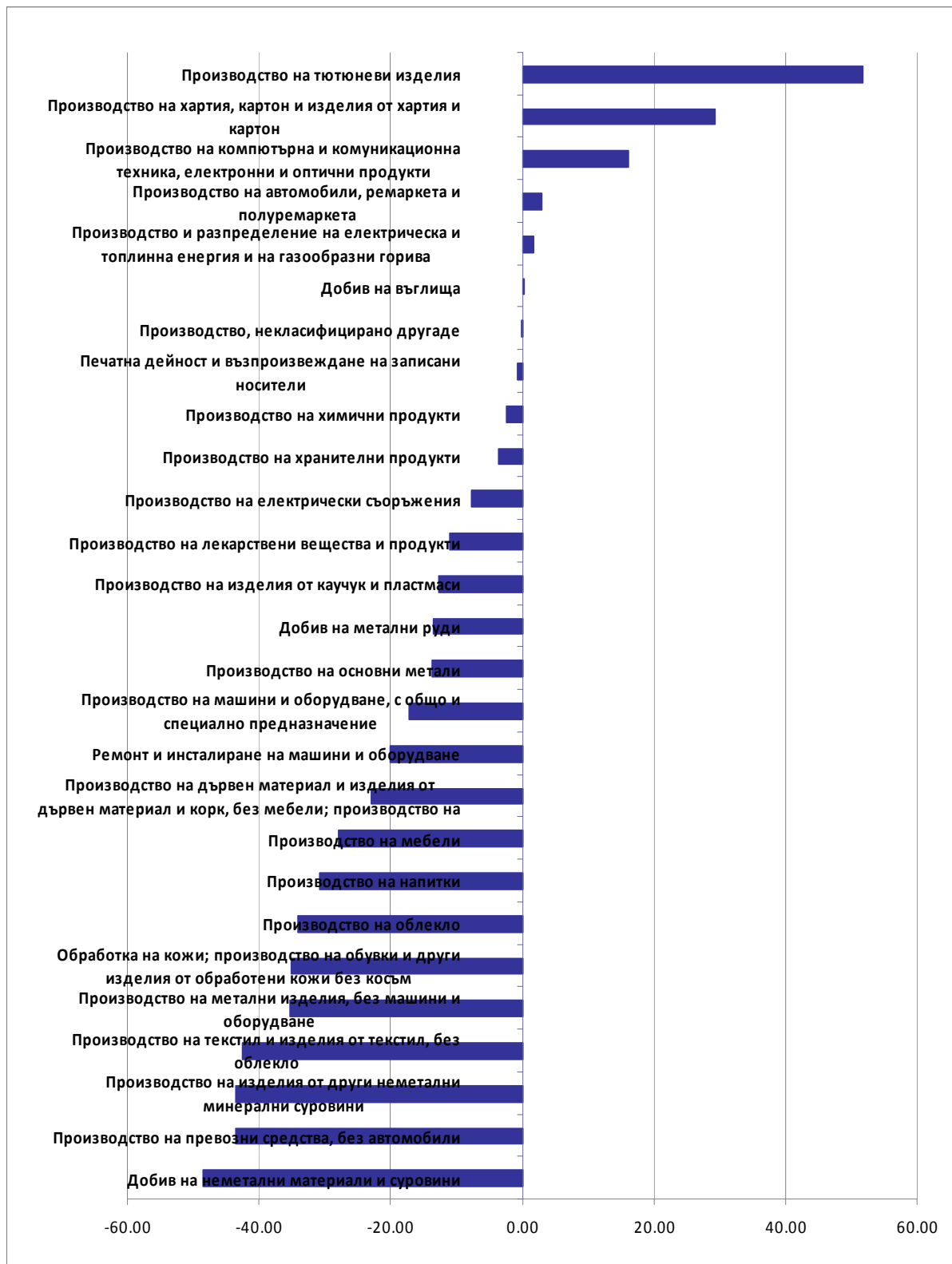
⁹ $BI_j^A = \frac{\text{share of industry } j \text{ in country } A \text{ exports}}{\text{share of industry } j \text{ in reference country exports}}$

Граф. 1. Динамика на производството по сектори

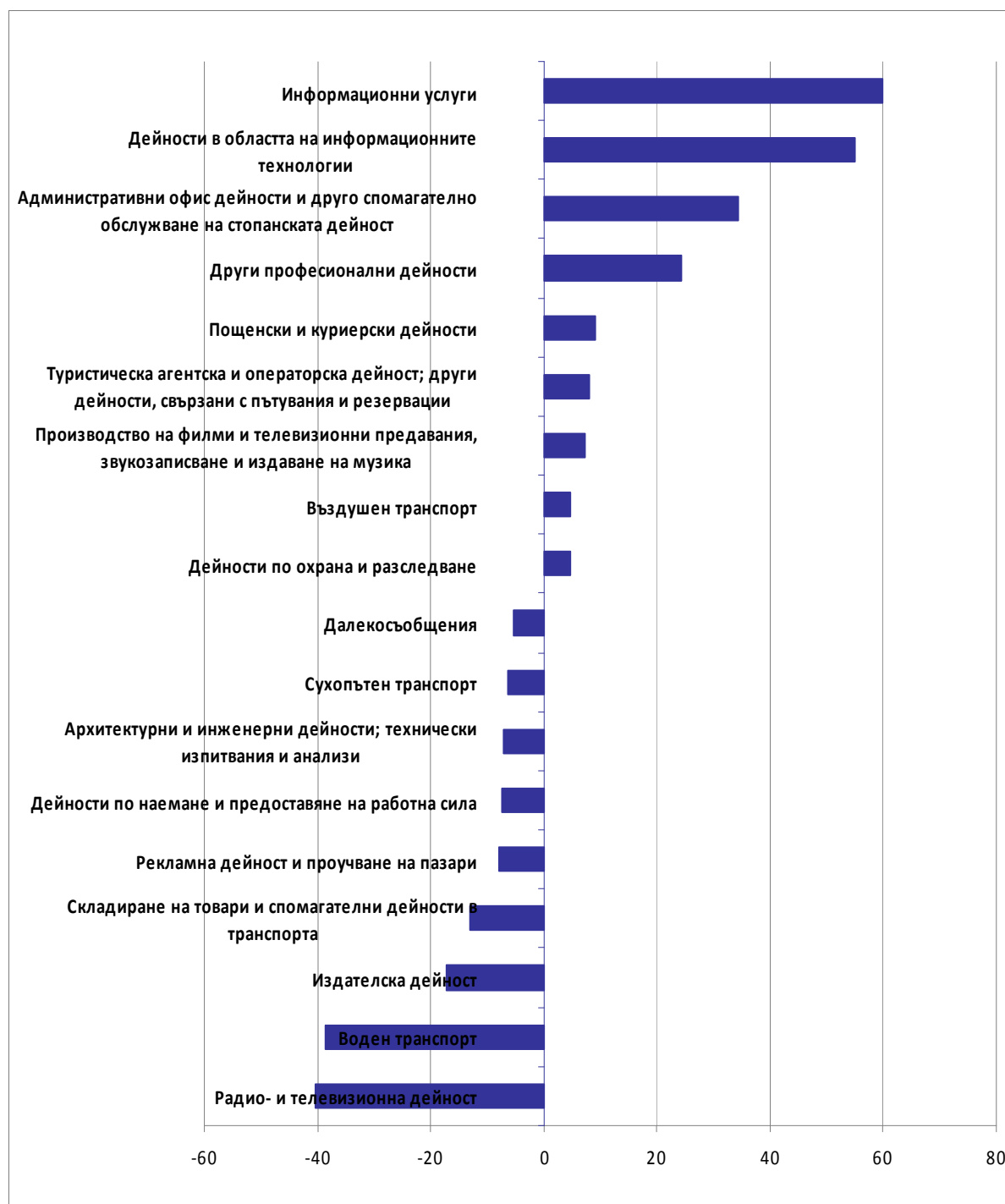
Източник: Евростат

Граф. 2. Индекс на промишленото производство, растеж q1 2008- q1 2011

Източник: Евростат

Граф.3. Индекс на оборота при услугите, растеж q1 2008-q1 2011

Източник: Евростат

3. Доходност и производителност

За да се идентифицират секторите, които са с най-добри показатели според различни икономически индикатори, е използван подходът „топлинна карта“ (heat map). Секторите получават различно оцветяване според представянето си по отделните показатели и това позволява да се идентифицират отраслите, които се представят най-добре по всички показатели. На Табл. 1 са секторите в топ 25 по показателите марж на печалбата, растеж и възвръщаемост на капитала. Според тази карта отраслите в сектора промишлено производство, които са позиционирани в най-високия квартал, са: производство на безалкохолни напитки, минерални и други бутилирани води, производство на игри и детски играчки, производство на лекарствени вещества и производство на часовници и часовникови механизми, където са включени фирми, които произвеждат електронни изделия. Това са производствените сектори, в които се очаква и бъдещо развитие.

Въпреки кризата на пазара на имоти, през 2009 г. големите фирми, свързани със сектор строителство, продължиха да регистрират печалба. Затова в най-високия квартал попадат секторите строителство на жилищни и нежилищни сгради, строителство на други съоръжения и други сектори, свързани със строителството като изграждане на електрически инсталации, производство на лепила за строителството, боядисване и стъклопоставяне. Предвид наблюдаваната промяна в структурата на икономиката, не се очаква тези сектори да продължат да са сред най-печелившите.

В сектора на услугите много от отраслите, които се характеризират с изнесено производство (outsourcing), попадат в тази група. В най-горния квартал на така изготвената карта попадат компютърно програмиране, технически изпитвания и анализи, издаване на програмни продукти. Други особено атрактивни отрасли са: друго парично посредничество, което обхваща банковия сектор, организиране на хазартни игри, консултантска дейност (по стопанско и друго управление), търговия на едро с машини и оборудване за селско и горското стопанство, инсталиране на машини и оборудване, търговия на дребно с медицински и ортопедични стоки, обработване на отпадъци.

Табл. 1. Сектори в най-високия квартал по доходност, растеж и възвръщаемост на капитала.

NACE Rev	NACE Rev. 2 sector	Марж на печалбата 2009	Ръст на оборота (01-09)	Средно претеглена възвръщаемост на капитала 2009	Производителност на труда 2008	Производителност на труда коригирана със заплатата 2008	Оборот в евро 2009
4120	Строителство на жилищни и нежилищни сгради	8%	18%	35%	9	19	3 486 339
6419	Друго парично посредничество	21%	21%	na	na	na	1 834 091
9200	Организиране на хазартни игри	15%	28%	97%	na	na	557 622
4299	Строителство на други съоръжения, неklasифицирани друг	10%	18%	32%	12	17	393 577
1107	Производство на безалкохолни напитки, минерални и други	9%	17%	36%	17	17	260 578
7022	Консултантска дейност по стопанско и друго управление	14%	20%	49%	15	11	254 941
4321	Изграждане на електрически инсталации	13%	18%	39%	8	18	251 122
4661	Търговия на едро с машини и оборудване за селското и гор	9%	25%	48%	26	31	231 207
6201	Компютърно програмиране	14%	21%	40%	17	11	160 642
3320	Инсталиране на машини и оборудване	14%	21%	62%	16	15	77 624
7111	Архитектурни дейности	25%	20%	45%	16	24	61 452
6622	Дейности на застрахователни брокери и агенти	35%	17%	66%	na	na	60 114
4774	Търговия на дребно с медицински и ортопедични стоки	17%	22%	50%	8	19	35 647
7120	Технически изпитвания и анализи	15%	16%	59%	11	16	34 536
3821	Обработване и обезвреждане на неопасни отпадъци	11%	19%	91%	13	11	33 694
3240	Производство на игри и детски играчки	13%	21%	37%	8	na	28 163
5829	Издаване на други програмни продукти	20%	21%	35%	14	na	18 622
2052	Производство на лепила	9%	20%	28%	11	22	15 533
8121	Неспециализирано вътрешно почистване на сгради	8%	21%	37%	3	12	13 547
6612	Посредническа дейност по сделки с ценни книжа и стоки	10%	39%	64%	na	na	12 945
8122	Специализирано почистване на сгради и промишлени обек	11%	37%	43%	3	12	12 482
4334	Боядисване и стъклопоставяне	11%	24%	39%	5	19	11 424
7430	Преводаческа дейност	17%	22%	34%	6	13	4 160
8219	Размножаване, изготвяне на документи и други специализи	21%	37%	29%	4	na	2 730
2110	Производство на лекарствени вещества	10%	38%	48%	:	na	2 182
2652	Производство на часовници и часовникови механизми	28%	26%	29%	:	na	1 673
8520	Начално образование (първи етап на основното образован	16%	84%	35%	na	na	545

Източник: Амадеус 2009, Евростат 2008

На Графика 4 са представени отраслите с най-високо ниво на печалба. На първо място са отраслите предоставяне на финансови услуги от небанковите финансови посредници, спомагателно обслужване на стопанската дейност – обхваща фирми с много разнородна дейност (топлинно счетоводство, кино, инфраструктурно строителство, проектиране, изграждане и поддръжка на газопроводни, канализационни, водопроводни и телекомуникационни мрежи и инсталации и др.), други дейности, свързани с развлечения и отдих, дейност на холдингови дружества, управление на фондове.

В сектора на промишлеността сред най-печелившите отрасли са производство на излъчващи електромедицински и терапевтични апарати и възпроизвеждане на записани носители – основно производство на компакт дискове, които спадат към високотехнологичните отрасли. В същата група попадат и капиталоемки отрасли от тежката промишленост като добив на руди на цветни метали и производство на цимент, както и отрасли от леката промишленост като производство на хранителни подправки и овкусители.

В селскостопанския сектор отрасълът с най-висок марж на печалба е отглеждането на тютюн, който се характеризира също и с висок износ. Прави

впечатление високият марж на печалба и в отрасъла товарен въздушен транспорт, който се отличава и с висока производителност спрямо средното за ЕС.

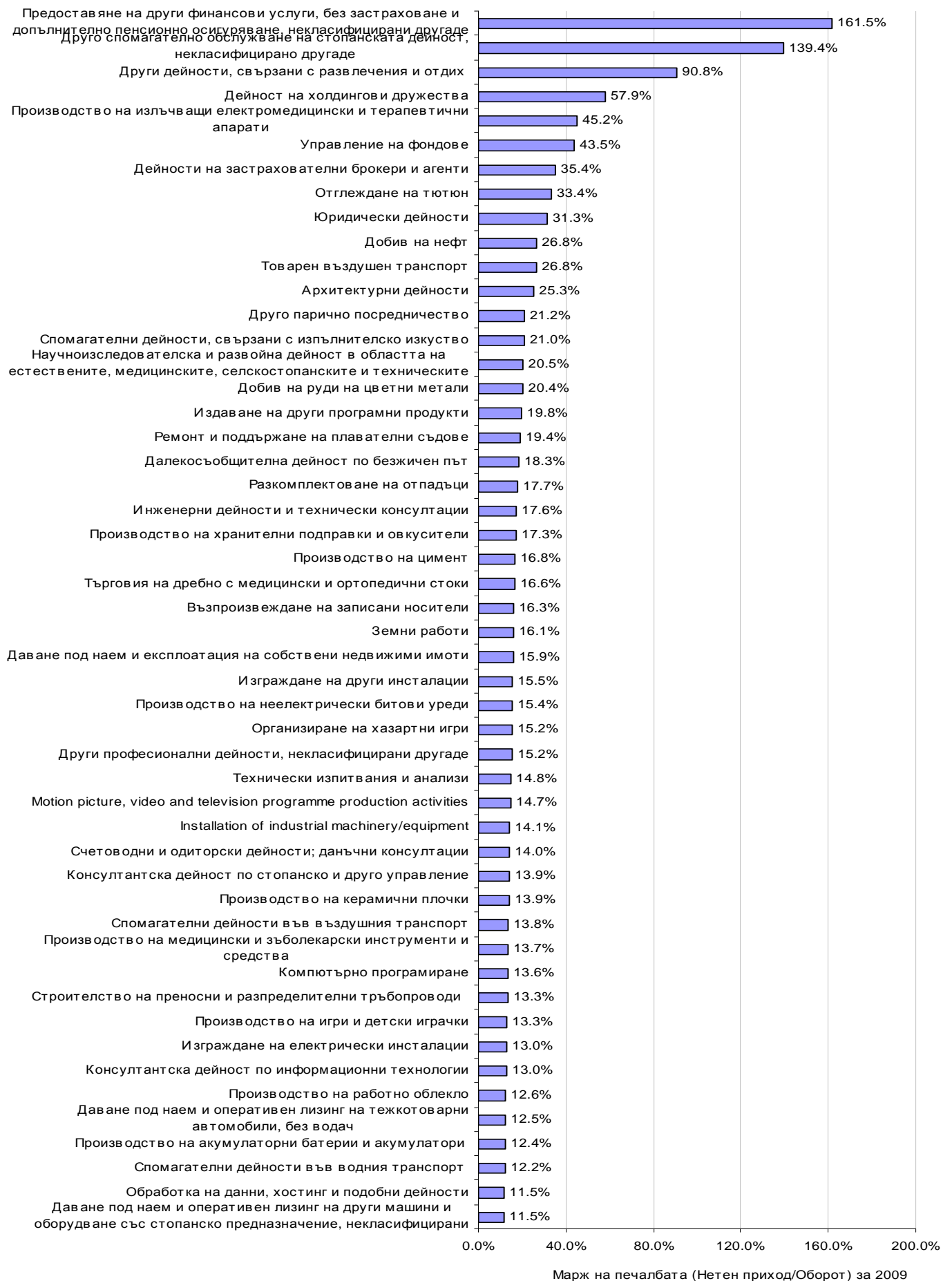
България има редица сектори с марж на печалбата, по-висок от този на ЕС (граф.5). С най-отчетлива разлика са някои отрасли в сектора на услугите като административни офис дейности и друго спомагателно обслужване на стопанската дейност и предоставяне на финансови услуги (банковият сектор). От добивната индустрия също има доходоносни отрасли като добив на нефт и природен газ и добив на метални руди.

Според възвращаемостта на капитала за 2009 г. (Граф. 6) най-атрактивни са отраслите предимно в сектора на услугите, технологията при които дава **възможност за изнесено производство (аутсорсинг)**. Такива са инженерни дейности и технически консултации, дейност на телефонни центрове за услуги, други информационни услуги, некласифицирани другаде, обработка на данни, хостинг и подобни дейности, научноизследователска и развойна дейност в областта на естествените, медицинските, селскостопанските и техническите науки (R&D). С висока възвращаемост на капитала се характеризират и някои отрасли в сферата на търговията като търговия на едро със сурови и обработени кожи, търговия на едро с часовници и бижутерия, търговия на дребно на открити щандове и пазари с текстил, облекло и обувки, търговия на едро с твърди, течни и газообразни горива.

Сравнително по-надолу в класацията по отношение на възвращаемостта на капитала са отраслите от промишлеността, тъй като при тях се изисква по-голям първоначален капитал и времето за възвръщане на инвестицията обикновено е по-дълго. От тях с по-висока възвращаемост се характеризират изграждане на (други) инсталации, производство на други текстилни изделия, некласифицирани другаде, разкомплектоване на отпадъци, производство на готови храни за домашни любимци, производство на конфекционирани текстилни изделия, без облекло.

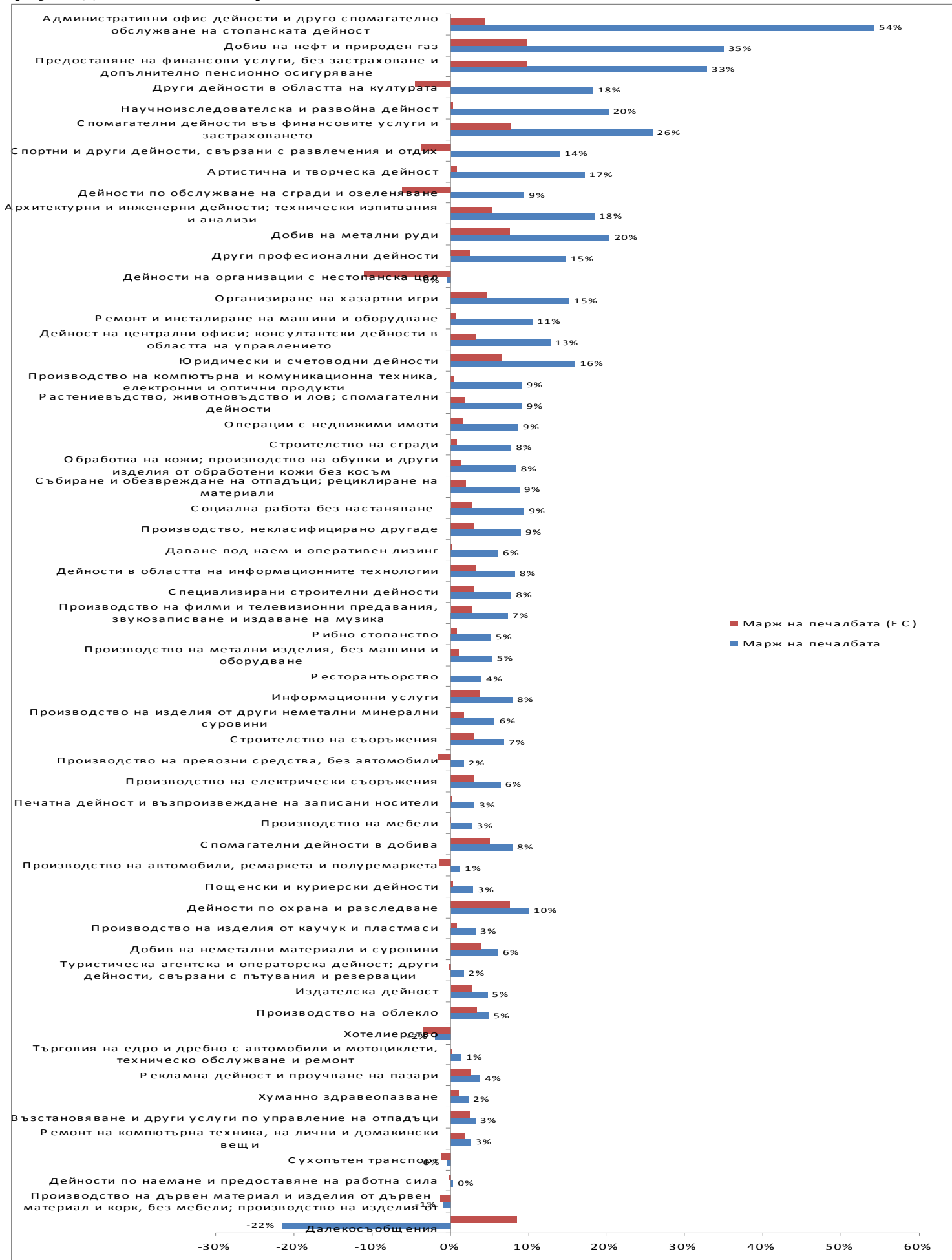
От селското стопанство производството на тютюн е между отраслите със сравнително висока възвращаемост на капитала.

Граф. 4. Отрасли с най-висок марж на печалба 2009г.

Източник: Амадеус 2009

Граф. 5. Доходност в България и ЕС-27

Източник: Амадеус 2009

Граф. 6. Отрали с най-висока възвращаемост на капитала за 2009г.

Източник: Амадеус 2009

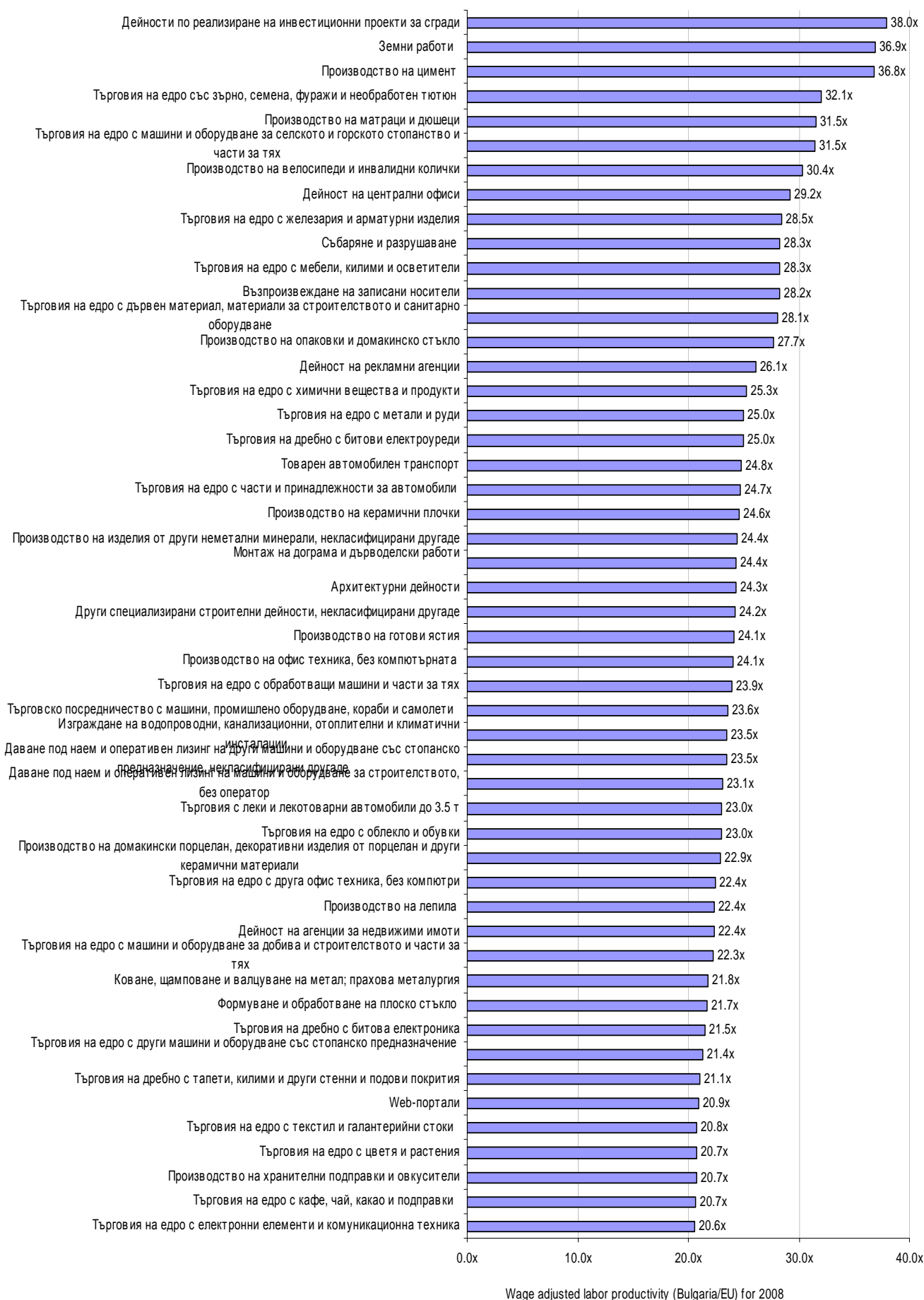
На Графика 7 са представени секторите с най-висока производителност на труда спрямо ЕС¹⁰. Прави впечатление, че на челните места по производителност са отрасли, свързани със строителството и това е нормално за разглеждания период, които се характеризираше със строителен бум. Тук фокусът е поставен върху останалите отрасли, които имат непосредствен потенциал за развитие. От производството се открояват производство на цимент, производство на матраци и дюшеци, производство на велосипеди и инвалидни колички, производство на опаковки и домакинско стъкло и др. От услугите - възпроизвеждане на записани носители, товарен автомобилен транспорт. В сектора на търговията най-производителни са търговия на едро със зърно, семена, фуражи и необработен тютюн и търговия на едро с химични вещества и продукти.

На Графика 9 е проверена хипотезата, че има растеж на заетостта в по-продуктивните сектори. Забелязва се спад на заетите в химическата промишленост и машиностроенето за периода 1999-2008 г., но се наблюдава ръст в строителството. Нарастване на заетите има и в търговията, която се характеризира също и с добра производителност. Нарастване на заетите има обаче и в сектори с много ниска производителност като търговия на дребно, хотели и ресторанти и в шивашката промишленост. Същевременно отраслите търговия на дребно, хотели и ресторанти се характеризират с неотчитане на действителния оборот от дейността си, като това може би изкуствено занижава отчетената производителност на заетите в тези сектори. В секторите с по-голяма производителност като добив на метални руди, поща и далекосъобщения почти няма промяна в нивата на заетите или се отчита намаление. Ако в бъдеще се увеличат заетите в тези сектори, това ще доведе и до нарастване на средната производителност на труда за страната, която в момента е по-ниска от средното за ЕС.

---

¹⁰ Използвани са данни от Евростат за 2008, които не обхващат селскостопанския сектор и финансовите услуги

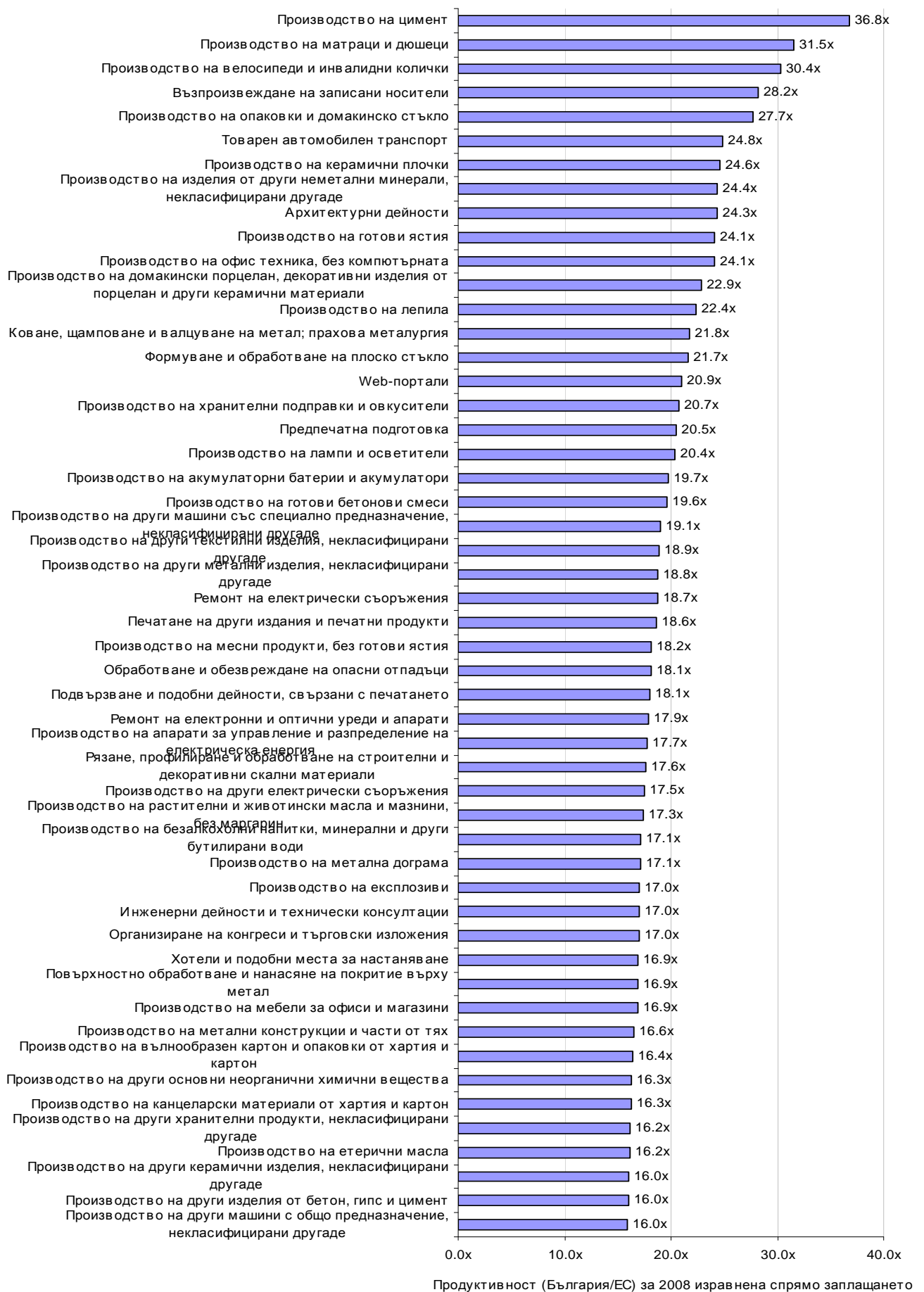
Граф. 7. Отрасли с най-висока производителност на труда спрямо ЕС-27 (2008г.)

Wage adjusted labor productivity (Bulgaria/EU) for 2008

Източник: Евростат

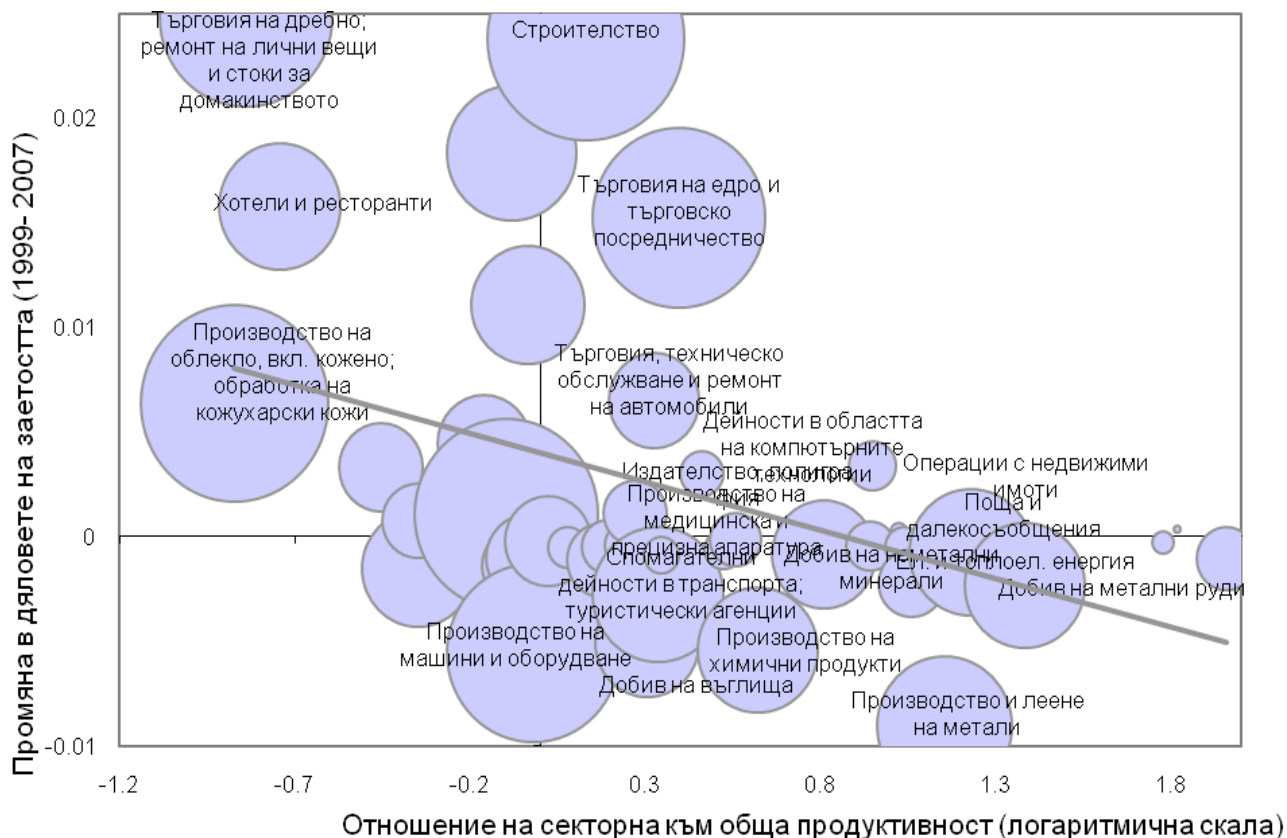
Граф.8. Търгуеми отрасли с най-висока производителност на труда спрямо ЕС-27 (2008г.)

Продуктивност (България/ЕС) за 2008 изравнена спрямо заплащането

Източник: Евростат

Граф. 9. Промяна в дела на заетостта в страната и производителността на съответния сектор.

Източник: Евростат;

Бележки: Размерът на кръгчето показва дела на заетостта през 1999 г.;Графиката е базирана на хипотеза от Rodrik and McMillan GLOBALIZATION, STRUCTURAL CHANGE, AND PRODUCTIVITY GROWTH.

4. Инвестиции

На Графика 10 са разгледани секторите с най-високи инвестиции в дълготрайни материални активи през 2009 г. по данни от Амадеус. На първо място е търговията с електрическа енергия. С най-много инвестиции се открояват производствата на рафинирани нефтопродукти и брикети от въглища и торф, на електрическа енергия, на машини и оборудване за металургията и леярството. Производството на цимент също отчита високи инвестиции, освен че е сред секторите с най-висока производителност на труда. С високи инвестиции са и секторите далекосъобщителна дейност чрез фиксирани мрежи, дейност на болници, разпределение на електрическа енергия, разпределение на газообразни горива чрез газоразпределителните мрежи.

В България с по-голям дял на инвестициите в сравнение с ЕС са секторите производство на изделия от други неметални минерални суровини, строителство, търговия на едро (граф. 11¹¹). В Европейския съюз инвестициите са повече в търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети, далекосъобщения, даване под наем и оперативен лизинг, складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта.

За да се провери до колко ефективно е било инвестирането, на графика 12 е тествана хипотезата за насочеността на инвестициите в икономиката и по-точно дали са към сектори с висок марж на печалба. Вижда се, че между инвестициите и печалбата няма голяма връзка. Дори има сектори с високи инвестиции и отрицателен марж. В ЕС състоянието е подобно. На графика 13 е направена друга съпоставка като тук нещата седят по по-различен начин. Изчислен е делът на брутния опериращ излишък в оборота и е съпоставен с дела на инвестициите в добавената стойност. Забелязва се, че с увеличаване на нивото на инвестициите в ЕС се увеличава и делът на брутния опериращ излишък, докато в България няма такава зависимост. Това предполага недостатъчно ефективна инвестиционна политика.

Графика 14 илюстрира проверката на хипотезата дали инвестициите са насочени към търгуемия сектор. Вижда се, че в това отношение България отговаря на средното ниво на ЕС. Инвестициите са насочвани предимно в нетъргуеми сектори. По време на кризата обаче се забеляза отлив на инвестиции от нетъргуемия сектор и при възстановяване на инвестиционната активност се очаква тя да се насочи предимно към търгуемият сектор.

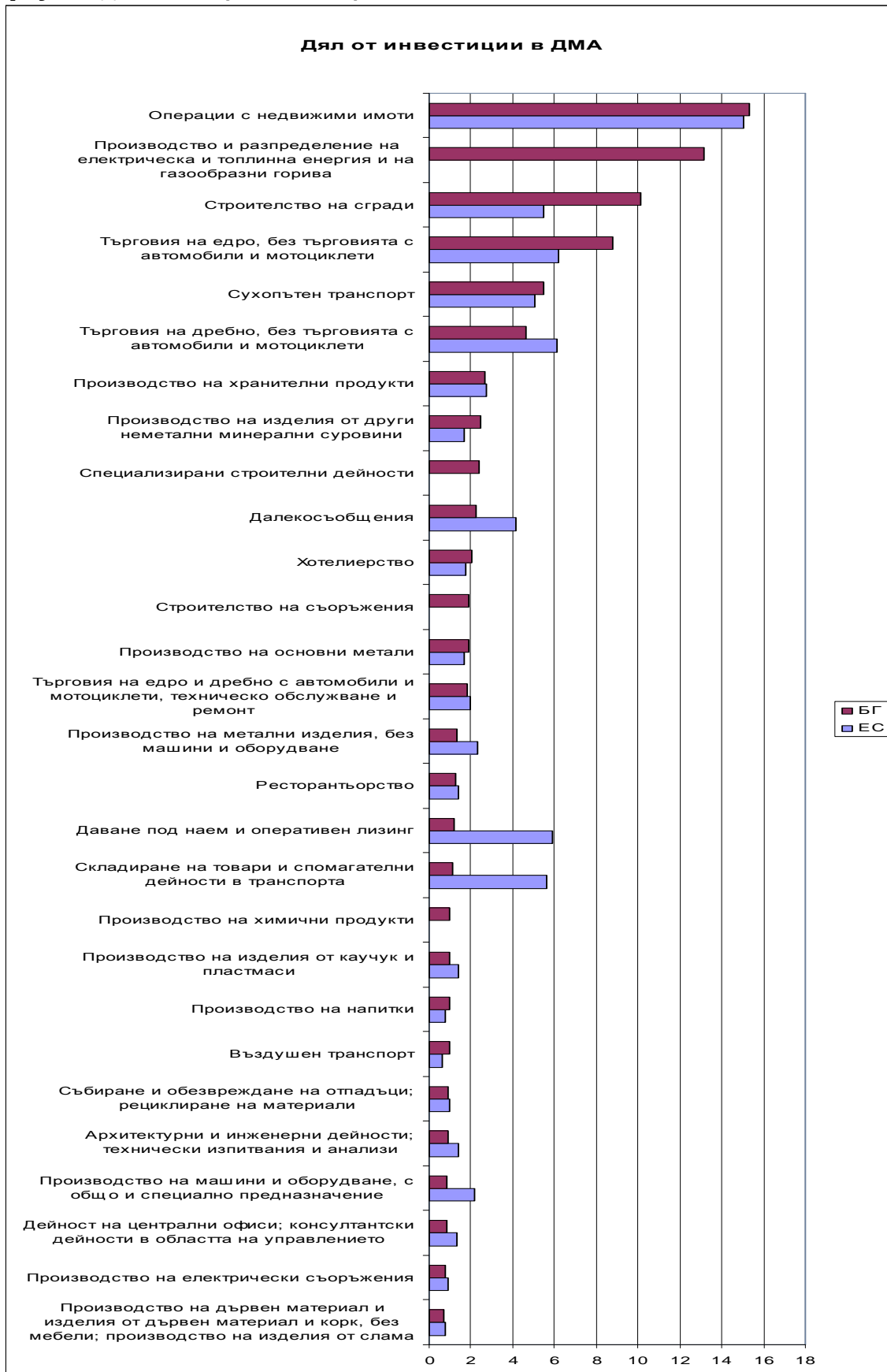
¹¹ Използвани са данни от Евростат за 2008 да втория знак по КИД 2008.

Граф. 10. Сектори с най-много инвестиции в ДМА.

Източник: Амадеус 2009

Граф. 11. Дял от общи инвестиции

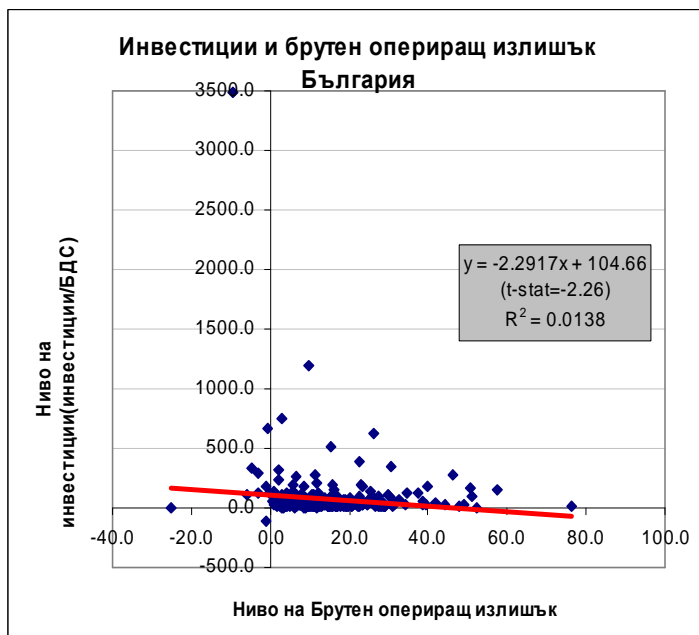
Източник: Евростат

Граф.12. Инвестиции в ДМА и марж на печалбата.

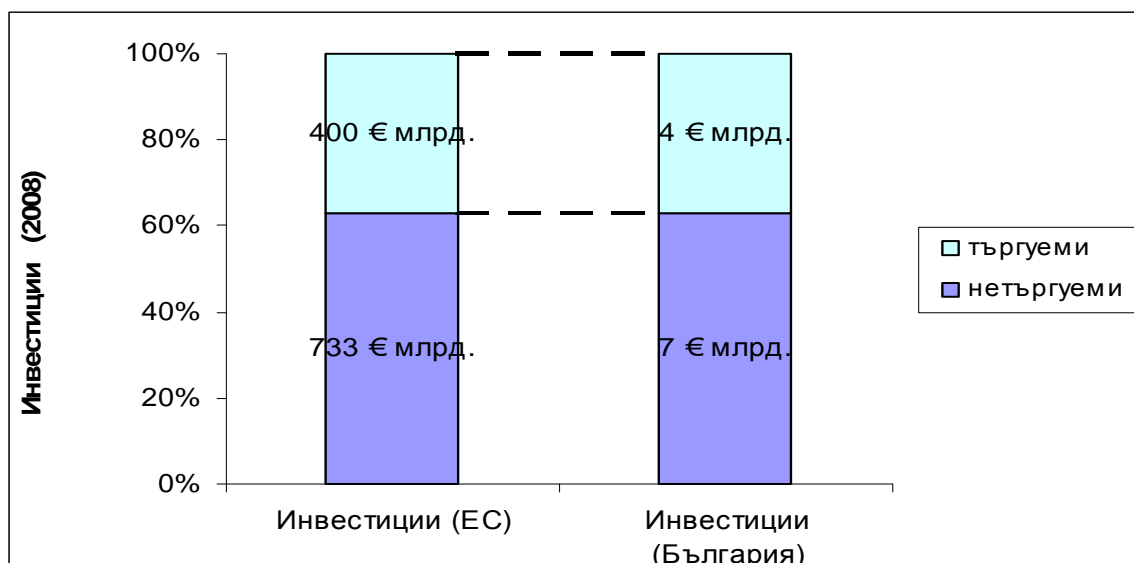
Източник: Амадеус 2009

Граф. 13. Ниво на инвестиции и ниво на брутен опериращ излишък

Източник: Евростат

Граф. 14. Инвестиции в търгуем и нетъргуем сектор

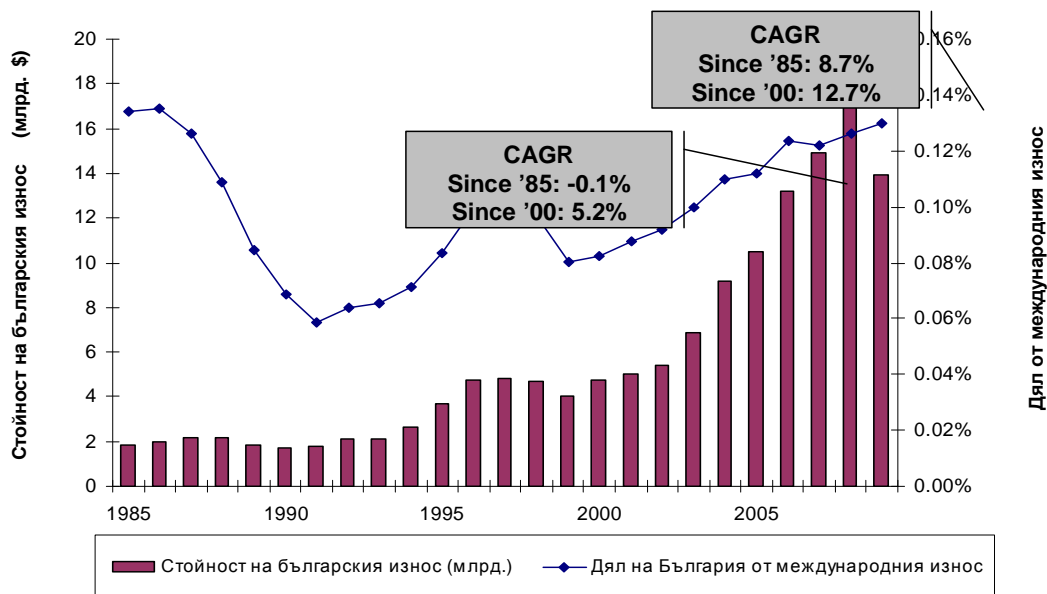

Източник: Евростат 2008

5. Конкурентоспособност на износа по продукти

За определянето на онези сектори, които са атрактивни за насочване инвестиционната активност, е важно да се провери каква е тяхната конкурентоспособност и кои продукти имат потенциал за износ. От графика 15 се вижда, че като цяло стойността на българския износ расте. Делът на България в международния износ нараства, което свидетелства за запазване на конкурентоспособността на българската икономика, въпреки спада в международната търговия по времето на икономическата криза.

Граф. 15 . Ръст на износа в България и дял от световния износ.

Източник: Статистическата база данни за стокова търговия на Организацията на обединените нации

На Таблица 2 е направена топлинна карта, показваща продукти, класирани в най-горните 25% по износ на страната през 2009 г., 5-годишен темп на растеж, дял от световния износ, растеж на дела от световния износ и Баласа-индекс, който показва специализацията на страната в износа на определени стоки спрямо световния износ. Най-високата група попадат предимно продукти на преработващата промишленост като мед, аноди от мед за електролитно рафиниране; медни сплави, недеформиран (необработен), акумулаторни батерии и акумулатори; пружини за легла и поставки за матраци; артикули за легла и подобни артикули, стъкло, продукти от неметални минерали, машини и устройства за събиране на реколтата; косачки за тревни площи и сенокосачки, кораби и други плаващи съоръжения, предназначени за нарязване, безалкохолни и алкохолни напитки.

Впечатление прави присъствието на доста продукти от групата общи индустриални машини и оборудване. Това са предимно машини и апарати за климатизиране на въздуха и части за тях, неелектрически битови уреди за готвене или за отопление и промишлени хладилници, замразители и други съоръжения и части за тях. Износът на рудите и концентратите на цветни метали също попадат в тази група.

От земеделските продукти в най-горния квартал по изброените показатели попадат: тютюн, семена от репица, рапица и синап, пшеница, ечемик, рафинирана захар и ориз.

Табл. 2. Конкурентоспособни продукти

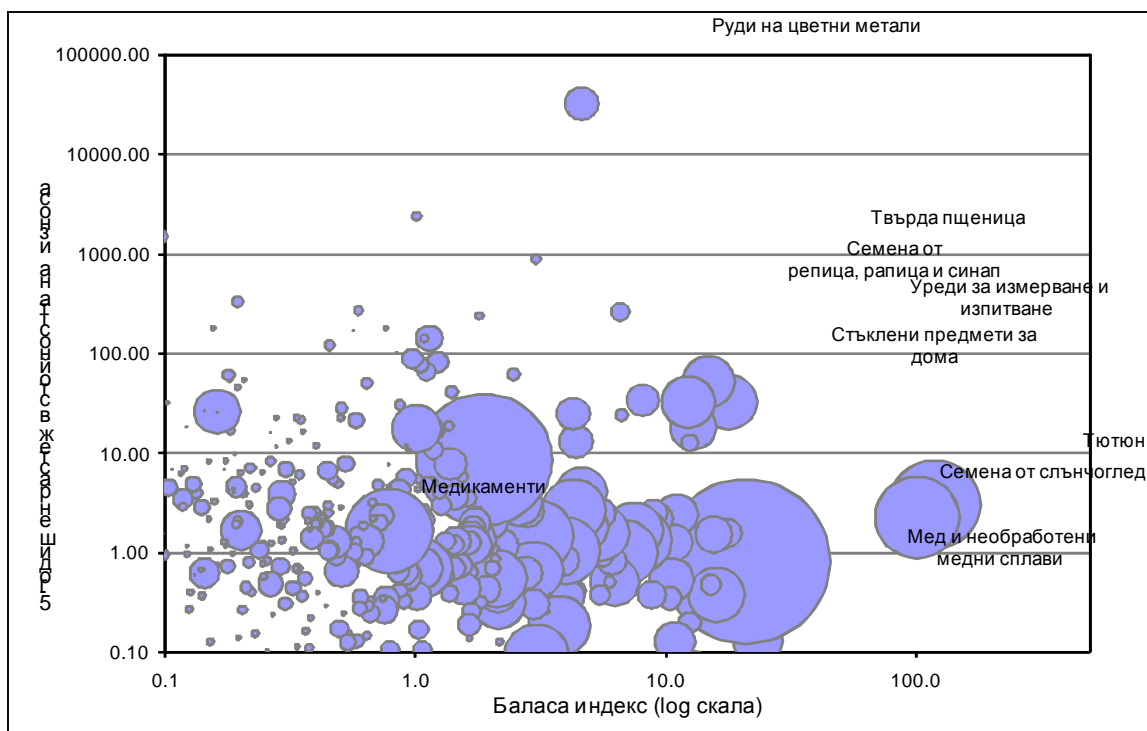
Продукт	стойност (USD m)	1-годишно ниво на растеж	5-годишно ниво на растеж	дял в световния износ	1-годишно нарастване в дела (п.п)	5-годишно нарастване в дела (п.п)	Баласа индекс спрямо световния износ	Баласа индекс спрямо EU27
Тютюн на листа (тютюн, неочистен от твърдите жили)	358	106%	299%	15,7%	6,9%	10,5%	120,1	106,8
Мед, дори рафинирана; аноди от мед за електролитно рафиниране; медни сплави, недеформирани (необработени)	169	-59%	265%	0,6%	-0,2%	0,4%	4,3	3,2
Други уреди и апарати за измерване и изпитване, н.д.	137	-22%	3220%	2,3%	-0,2%	2,2%	17,9	15,5
Семена от репица, рапица и синап, дори натрошени	122	20%	3195%	1,6%	0,5%	1,5%	12,3	13,2
Твърда пшеница, несмляна	117	-52%	5186%	1,9%	-0,1%	1,9%	14,9	18,9
Ечемик, несмлян	111	227%	405%	0,6%	0,5%	0,4%	4,6	7,9
Акумулаторни батерии и акумулатори; части за тях	99	-18%	318%	0,3%	0,0%	0,2%	2,6	3,9
Стъклени предмети за сервиране, за кухня, тоалетни и канцеларски прибори, стайни украшения или предмети с подобна употреба (изкл. стъклените опаковки и	91	-1%	1792%	1,7%	0,3%	1,6%	12,9	9,2
Формовъчни каси за леярството; плочи за дъната на леярските форми; модели за леярски форми; леярски форми за метали (изкл. кокили), метални карбиди, стъкло,	54	-5%	308%	0,3%	0,1%	0,2%	1,9	1,3
Тютюн, частично или изцяло очистен от твърдите жили	47	54%	1299%	0,6%	0,2%	0,5%	4,4	9,6
Руди и концентрати на други цветни метали	47	267%	3233982%	0,6%	0,5%	0,6%	4,6	18,8
Рафинирана захар от захарна тръстика или захарно цвекло и химически чиста захароза в твърдо състояние	45	-31%	2442%	0,6%	-0,2%	0,5%	4,3	3,0
Машини и апарати за климатизиране на въздуха, включващи вентилатор с двигател и устройства за промяна на температурата и влагата, вкл. тези, в които	45	29%	775%	0,2%	0,1%	0,2%	1,4	1,5
Пружини за легла и поставки за матраци; артикули за легла и подобни артикули (напр. дюшеци, юргани, пухени завивки, пуфове, възглавници) с пружина или	43	9%	255%	0,4%	0,1%	0,2%	2,8	2,7
Флоат стъкло и стъкло, шлифовано или полирано върху едната или двете страни, на плочи или листа, дори с абсорбиращ, отразяващ или неотразяващ слой, но	42	-30%	3361%	1,1%	0,1%	1,0%	8,1	5,9
Неелектрически битови уреди за готвене или за отопление и техните части, от чугун, стомана или мед	30	-6%	412%	0,3%	0,0%	0,2%	2,5	2,1
Промислени хладилници, замразители и други съоръжения, машини и апарати за охлаждане или замразяване, с електрическо или друго оборудване; части за хладилно	26	-25%	357%	0,2%	0,0%	0,1%	1,5	1,0
Продукти от други неметални минерали	22	-15%	287%	0,3%	0,0%	0,2%	1,9	1,3
Машини и устройства за събиране на реколтата или вършитба на земеделски култури (вкл. преси за слама или за фураж); косачки за тревни площи и сенокосачки; машини	22	37%	1699%	0,2%	0,1%	0,1%	1,2	0,7
Кораби и други плаващи съоръжения, предназначени за нарязване	21	1020%	3871%	2,1%	1,4%	2,0%	16,0	24,1
Безалкохолни и алкохолни напитки	21	-17%	1717%	0,3%	-0,1%	0,3%	2,7	2,0
Олющен ориз (Cargo или кафяв), но необработен по-нататък	18	108%	8144%	0,2%	0,1%	0,2%	1,2	3,8
Пътни влекачи за полуремаркета	17	141%	294%	0,2%	0,1%	0,1%	1,3	0,8
Части за локомотиви, моториси и вагони; неподвижни съоръжения за релсов път и техните части; механични устройства за контрол или управление	16	-77%	1081%	0,2%	-0,4%	0,1%	1,2	0,6
Свещи; кибрити, пиррофорни сплави, артикули от горивни материали; принадлежности за пушачи	15	179%	425%	0,4%	0,2%	0,3%	2,7	2,2
Едножични влакна с най-голям размер на напречния разрез > 1 мм (моновлакна), пръчки, пръти и профили, дори с повърхностна обработка, но не обработени по друг	13	56%	25931%	0,9%	0,4%	0,9%	6,6	3,1
Брашно от маслодайни семена или плодове, без синаленото брашно	12	3622%	1250%	1,6%	1,6%	1,4%	12,5	17,8

Източник: Статистическата база данни за стокова търговия на Организацията на обединените нации

На Графика 16 е направен друг опит за представяне на конкурентните продукти като са показани продуктите, в които България има висока специализация, измерена чрез Баласа-индекс и при които е отчетен висок темп на растеж през последните пет години. В тази група попадат други уреди и апарати за измерване и изпитване, стъклени предмети за сервиране, за кухня, тоалетни и канцеларски прибори, стъкло, кораби и други плаващи съоръжения, предназначени за нарязване, едножични влакна, пръти и профили от полимери на винилхлорида, както и редица селскостопански и продукти на хранителновкусовата промишленост като семена от репица, рапица и синап, пшеница, тютюн, захар и ферментирани напитки (без вина).

С най-голямо увеличение на пазарния дял в световния износ (Графика 17) през последните пет години са били тютюн на листа, семена от слънчоглед, преди от синтетични или изкуствени влакна, други уреди и апарати за измерване и изпитване, кораби и други плаващи съоръжения, предназначени за нарязване, пшеница, стъклени предмети за сервиране, за кухня, тоалетни и канцеларски прибори, други преди от синтетични нишки, семена от репица, рапица и синап.

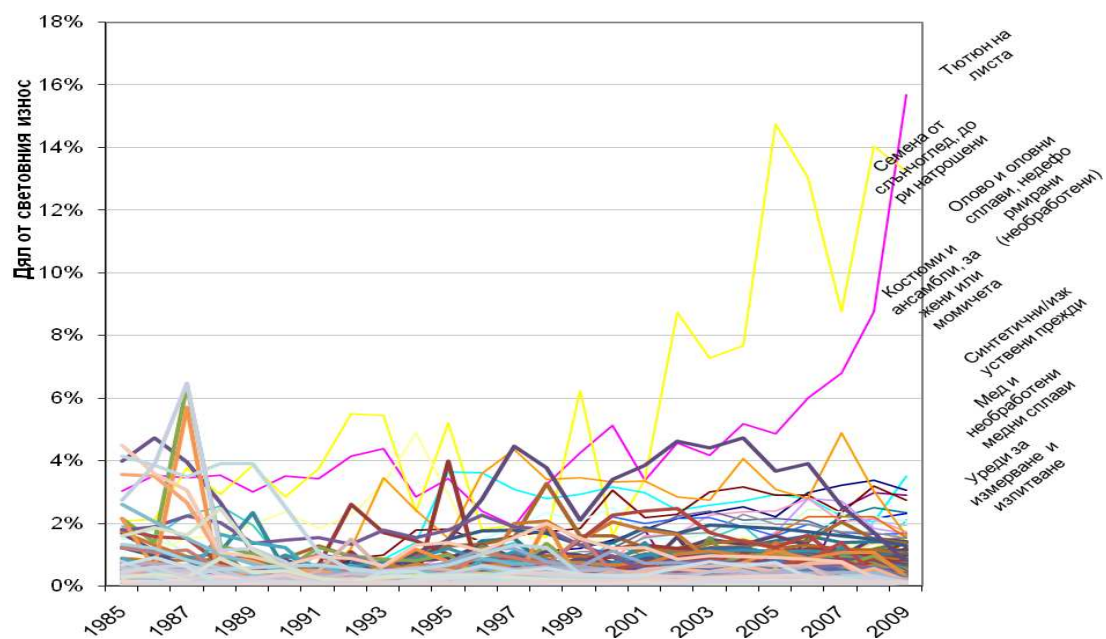
Граф. 16. Конкурентоспособни продукти

Източник: Статистическата база данни за стокова търговия на Организацията на обединените нации
Забележка:Размерът на кръга е стойността на износа

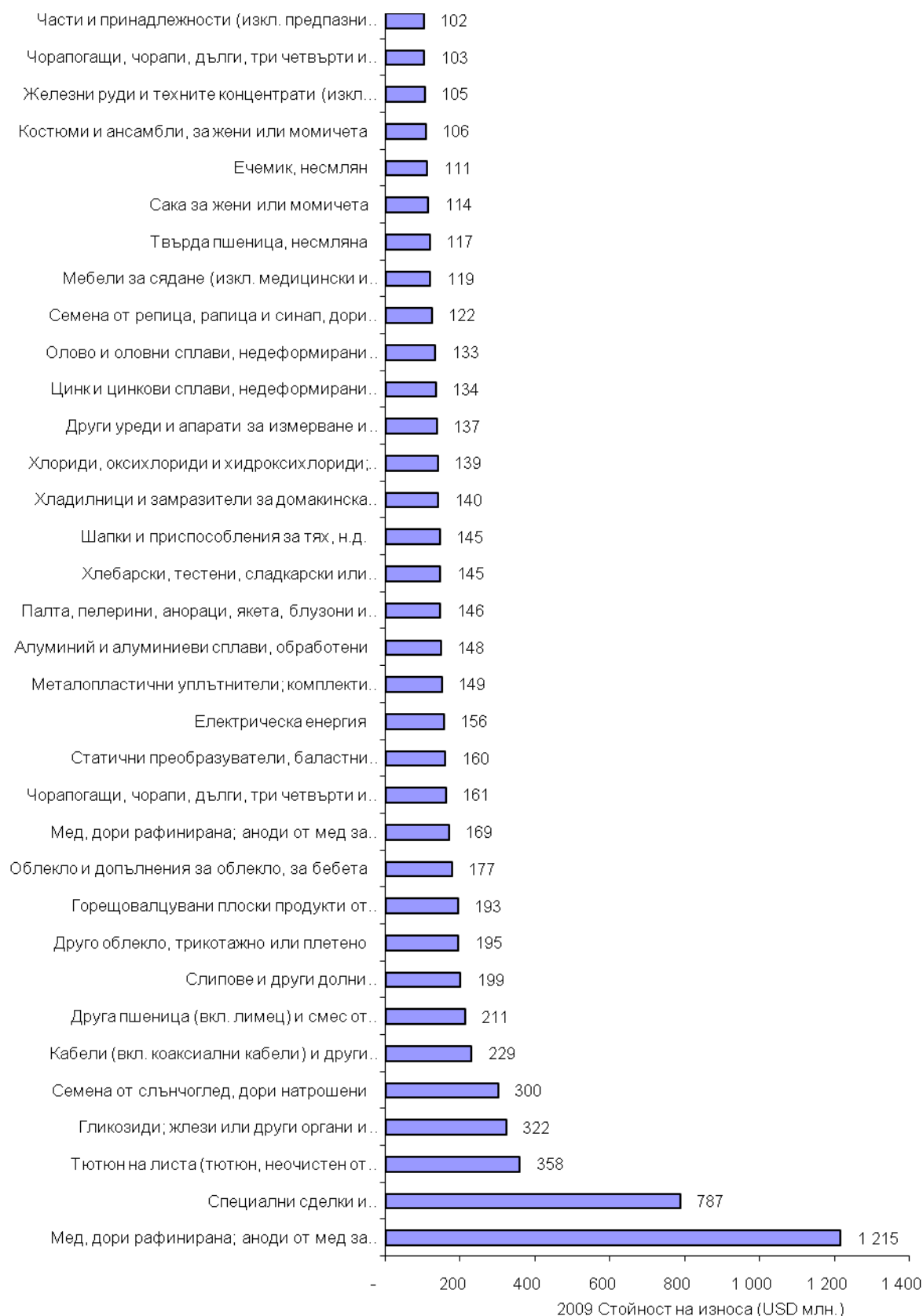

Граф 17. Ръст в дела от световния износ

Източник: Статистическата база данни за стокова търговия на Организацията на обединените нации

Граф. 18. Износ по текущи цени

Източник: Статистическата база данни за стокова търговия на Организацията на обединените нации

6. Заключение - сектори с перспективи за развитие:

- Един от секторите, който ясно се откроява в направения анализ, е производството на тютюневи изделия. Той е посочен като перспективен и в изследването на МИЕТ. Секторът се характеризира с висок износ, ниво на печалба и възвръщаемост на капитала.
- Хранителната промишленост се откроява с производството на безалкохолни напитки и е перспективен отрасъл по различни показатели, а от хранителните продукти с високо ниво на печалба се откроява производството на хранителни подправки и овкусители.
- Що се отнася до земеделските продукти – търговия със зърно, семена, фуражи, семена от репица, рапица и синап, пшеница, ечемик, рафинирана захар от захарна тръстика или захарно цвекло.
- В транспортния сектор се открояват товарният автомобилен и въздушен транспорт. Повече инвестиции трябва да се вложат в сектора складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта.
- Следващият приоритетен сектор е електроника и електротехника. В изследването се открояват производство на излъчващи електромедицински и терапевтични апарати и възпроизвеждане на записани носители.
- В България потенциал има и химическата промишленост, и по-конкретно фармацевтиката. Производството на лекарствени вещества е доходоносен сектор с голяма възвръщаемост на печалбата.
- От идентифицираните сектори с потенциален растеж са секторите с възможност за аутсорсинг. Това са различните бизнес услуги като консултантска дейност по стопанско и друго управление, финансови услуги, административни офис дейности, дейност на телефонни центрове за услуги.
- Информационните услуги също позволяват изнесено производство и възможности за растеж. В настоящия анализ от тези услуги по-конкретно се откроява информационните услуги, които позволяват изнесено като обработка на данни, хостинг и други подобни дейности. Също така с висока възвръщаемост са техническите консултации и научноизследователска и развойна дейност в областта на естествените, медицинските, селскостопанските и техническите науки. ИКТ секторът е особено перспективен и печеливш. Компютърно програмиране, технически изпитвания и анализи, издаване на програмни продукти са сектори с висока печалба и ръст. Далекосъобщителната дейност е сектор, в който са направени значителни инвестиции.
- Машиностроенето също е сектор, в който страната ни има потенциал за развитие. Висок дял от инвестициите е насочен към производство на машини и оборудване за металургията и леярството. В конкурентните продукти според изготвената карта попадат машини и устройства за

събиране на реколтата, както и машини и апарати за климатизиране на въздуха и части за тях, неелектрически битови уреди за готвене или за отопление и промишлени хладилници, замразители и други съоръжения и части за тях. Търговията на едро с машини и оборудване за селското и горското стопанство и части за тях е сектор с висока възвръщаемост на капитала и оборот.